Based on the dictionary definitions, relevant scientific works and his own research, the author discusses the partly synonymous concepts of employees' organizational commitment and employees' loyalty to the organization. To the author's mind, organizational commitment is a moral measure of employees' attachment to the organization, whereas employees' loyalty to the organization is a legal measure of their attachment to the organization. The most important effect of employees' organizational commitment is minimization of the risks of their betrayal, i.e. employees' inflicting damage to the organization due to their personal interests.

The author also analyzes the results of a psychometric test of the diagnostic instrument's reliability and validity and its factor structure.

Keywords: questionnaire, organization, employee, loyalty, commitment, attachment, pro-organizational activities, reliability, validity.

Відомості про автора

Самойленко Дмитро Олександрович, науковий кореспондент лабораторії організаційної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Samoilenko, Dmytro Oleksandrovych, research correspondent, Laboratory of Organizational Psychology, G.S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: d_sam8246@mail.ru

Отримано 4 лютого 2016 р.
Рецензовано 11 лютого 2016 р.
Прийнято 18 лютого 2016 р.

УДК 316.647.5:005.32:373

Терещенко К.В.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТОЛЕРАНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ІЗ РІВНЕМ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Терещенко К.В. Взаємозв'язок толерантності педагогічних працівників із рівнем організаційного розвитку закладів освіти. У статті наведено результати емпіричного дослідження рівня розвитку видів та компонентів толерантності педагогів. Проаналізовано взаємозв'язок видів та компонентів толерантності педагогічних працівників із рівнем організаційного розвитку закладів освіти. Встановлено, що високий рівень організаційного розвитку закладів освіти є сприятливим для формування толерантності освітнього персоналу, насамперед стосовно різних вікових, ґендерних, професійних, управлінських, релігійних та етнічних груп. Виявлено прямий зв'язок між етико-нормативним, конативним, ціннісно-орієнтаційним, діяльнісно-стильовим, особистісно-смисловим компонентами толерантності педагогічних працівників і рівнем організаційного розвитку закладу освіти в цілому.

Ключові слова: толерантність, види толерантності, компоненти толерантності, організаційна зрілість, організаційний розвиток, заклади освіти.

Терещенко К.В. Взаимосвязь толерантности педагогов с уровнем организационного развития учебных заведений. В статье приведены результаты эмпирического исследования уровня развития видов и компонентов толерантности педагогов. Проанализирована взаимосвязь видов и компонентов толерантности педагогов с уровнем организационного развития учебных заведений. Установлено, что высокий уровень организационного развития учебных заведений является благоприятным для формирования толерантности образовательного персонала, прежде всего применительно к различным возрастным, гендерным, профессиональным, управленческим, религиозным и этническим группам. Обнаружена прямая связь между этико-нормативным, конативным,

ценностно-ориентационным, деятельностно-стилевым, личностно-смысловым компонентами толерантности педагогов и уровнем организационного развития учебного заведения в целом.

Ключевые слова: толерантность, виды толерантности, компоненты толерантности, организационная зрелость, организационное развитие, учебные заведения.

Постановка проблеми. Значні соціальні, політичні та економічні зміни, які відбуваються сьогодні у нашій країні, вимагають підвищеної уваги до формування толерантності педагогів та студентів освітніх закладів. Водночас, в умовах високої конкуренції та введення інноваційних змін у системі освіти зростає значення дослідження проблеми організаційного розвитку навчальних закладів. Отже, достатньо актуальним постає питання аналізу толерантності педагогічних працівників в умовах організаційного розвитку навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі аналізу наукової літератури [9–12; 14] будемо розглядати толерантність як інтегральну характеристику особистості, що передбачає терпимість, неупередженість, неагресивність у сприйнятті думок та звичаїв інших людей. Проблемами класифікації видів прояву та компонентів толерантності займалися дослідники Г. Бардієр [1] та С. Щеколдіна [цит. за 8].

На значенні толерантності як важливої професійної якості педагога та як умови забезпечення розвитку толерантності учнівської молоді наголошують вітчизняні дослідники О. Брюховецька [2], С. Литвинова [8], О. Руда [13] та ін.

Особливо актуальною проблема толерантності педагогів виступає в контексті організаційного розвитку закладів освіти. Під організаційним розвитком розуміють систематичне і довготермінове застосування наукового знання про поведінку як засобу підвищення ефективності організації з точки зору її здатності пристосовувати до змін свої цілі, структуру, стиль роботи тощо [3]. Різноманітні аспекти організаційного розвитку вітчизняних освітніх організацій детально розглядали вітчизняні вчені Л. Даниленко [4], Л. Карамушка [5; 6], О. Креденцер [7] та ін.

У попередніх розробках ми аналізували взаємозв'язок між видами та компонентами толерантності персоналу і рівнем організаційної культури освітніх організацій [15; 16]. Разом із тим, проблема взаємозв'язку толерантності педагогів із рівнем організаційного розвитку сучасних начальних закладів залишається недостатньо розробленою.

Мета статті полягає в оцінці взаємозв'язку основних видів та компонентів толерантності педагогічних працівників із рівнем організаційного розвитку закладів освіти.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У ході дослідження видів та компонентів толерантності персоналу освітніх організацій в їх взаємозв'язку з рівнем організаційного розвитку закладів освіти використовувалися такі опитувальники: а) для дослідження організаційної зрілості, проблемності та рівня організаційного розвитку – опитувальник «Як розвивається Ваша організація?» (модифікація Л. Карамушки) [6]; б) для дослідження основних видів та компонентів толерантності – «Види та компоненти толерантності-інтолерантності» Г. Бардієр [1].

Дослідження проводилося у 2014 році на базі загальноосвітніх навчальних закладів Київської області. В опитуванні взяло участь 306 працівників загальноосвітніх навчальних закладів.

Дослідження здійснено в рамках виконання науково-дослідної теми лабораторії організаційної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України «Психологічні технології підготовки освітнього персоналу до розвитку організаційної культури в умовах соціальної напруженості» (2016–2018 рр.; науковий керівник – член-кор. НАПН України, доктор психологічних наук, професор Л. Карамушка).

Насамперед нами було проаналізовано особливості прояву ***основних видів толерантності персоналу освітніх організацій***. У ході дослідження встановлено, що серед видів толерантності педагогів найбільш вираженою є *міжособистісна толерантність (табл.*

1). Отже, саме толерантність, яка проявляється у безпосередньо у спілкуванні як повага до особистості співрозмовника, є найбільш значущою для педагогічних працівників.

Менш вираженими видами толерантності, ніж *міжособистісна толерантність,* виявилися *управлінська толерантність* та *міжпоколінна* толерантність, що проявляються, відповідно, у стосунках між підлеглими та керівниками та між особами різного віку.

Дещо менше, ніж попередні види толерантності, в персоналу освітніх організацій розвинуті такі види толерантності, як *міжкультурна, міжконфесійна, ґендерна, професійна* та *міжетнічна толерантність.* Найменш вираженими видами толерантності педагогічних працівників виявилися *соціально-економічна* та, особливо, *політична*, що, на наш погляд, пов'язано з напруженою соціально-економічною та політичною ситуацією в країні.

Таблиця 1

Показники вираженості основних видів толерантності персоналу освітніх організацій

Види толерантності	**M**	**SD**
міжпоколінна толерантність	54,5	7.5
ґендерна толерантність	51,9	6,5
міжособистісна толерантність	56,3	7,7
міжетнічна толерантність	52,9	8,9
міжкультурна толерантність	51,7	6,9
міжконфесійна толерантність	51,5	6,9
професійна толерантність	52,4	7,7
управлінська толерантність	55,7	6,3
соціально-економічна толерантність	45,9	4,5
політична толерантність	40,6	4,4

Наступним кроком дослідження було встановлення ***показників вираженості основних компонентів толерантності персоналу освітніх організацій*** *(табл. 2).* Як показали результати дослідження, найбільш розвинутими в педагогічних працівників виявилися *етико-нормативний, ідентифікаційно-особистісний, когнітивний та афективний* компоненти толерантності. У свою чергу, менш вираженими компонентами толерантності педагогів виступають *діяльнісно-стильовий, ідентифікаційно-груповий, конативний, потребово-мотиваційний.* Найменш розвинутими в освітян є *ціннісно-орієнтаційний* та *особистісно-смисловий* компоненти толерантності.

Таблиця 2

Показники вираженості основних компонентів толерантності персоналу освітніх організацій

Компоненти толерантності	**M**	**SD**
афективний	53,2	6,7
когнітивний	54,2	6,7
конативний	48,3	5,2
потребово-мотиваційний	48,1	5,2
діяльнісно-стильовий	50,4	5,9
етико-нормативний	58,8	7,4
ціннісно-орієнтаційний	47,8	5,8
особистісно-смисловий	47,5	5,1
ідентифікаційно-груповий	48,7	6,9
ідентифікаційно-особистісний	54,5	7,0

Далі проаналізуємо показники, які стосуються ***рівня організаційного розвитку*** освітніх організацій. Як видно з *табл. 3,* середні значення показників організаційної зрілості в кілька разів перевищують показники проблемності організаційного розвитку. Отже, за оцінкою персоналу освітніх організацій, їх заклади є достатньо «благополучними» з точки зору організаційного розвитку.

Таблиця 3

Показники організаційного розвитку освітніх організацій

Показники організаційного розвитку	M	SD
організаційна зрілість	15,8	4,1
проблемність організаційного розвитку	5,2	4,1

На наступному етапі було ***досліджено зв'язок між основними видами толерантності персоналу та показниками організаційного розвитку освітніх організацій***.

Встановлено, що міжпоколінна толерантність серед усіх компонентів толерантності найтісніше пов'язана з усіма показниками організаційного розвитку *(табл. 4).* Зокрема, знайдено позитивний зв'язок міжпоколінної толерантності педагогічних працівників із організаційною зрілістю та організаційним розвитком в цілому ($p < 0,01$). Разом із тим, міжпоколінна толерантність педагогічних працівників зворотно пов'язана із проблемністю організаційного розвитку закладів освіти ($p < 0,01$). Отже, освітні організації, що знаходяться на вищому рівні організаційного розвитку, характеризуються більш толерантним ставленням до представників різних вікових груп.

Констатовано наявність позитивного зв'язку міжетнічної, міжконфесійної та професійної толерантності персоналу із показником організаційної зрілості закладів освіти ($p < 0,01$-$0,05$). Окрім того, виявлено, що рівень міжетнічної, ґендерної, міжконфесійної, професійної та управлінської толерантності персоналу прямо пов'язаний із рівнем організаційного розвитку в цілому ($p < 0,05$). Водночас такі види толерантності педагогів, як міжконфесійна, професійна та управлінська, негативно пов'язані із проблемністю організаційного розвитку ($p < 0,01$-$0,05$).

Звертає на себе увагу той факт, що такі види толерантності педагогів, як міжпоколінна, міжконфесійна та професійна, пов'язані із усіма трьома показниками організаційного розвитку закладів освіти.

Отримані дані свідчать про те, що високий рівень організаційного розвитку закладів освіти є сприятливим для формування толерантності персоналу, насамперед стосовно різних вікових, ґендерних, професійних, управлінських, релігійних та етнічних груп.

Таблиця 4

Зв'язок між основними видами толерантності персоналу та показниками організаційного розвитку освітніх організацій (*r*)

Види толерантності	Показники організаційного розвитку		
	Організаційна зрілість	Проблемність організаційного розвитку	Організаційний розвиток в цілому
міжпоколінна толерантність	**0,198****	**-0,187****	**0,213****
ґендерна толерантність	0,079	-0,093	**0,142***
міжособистісна толерантність	-0,029	-0,020	0,040
міжетнічна толерантність	**0,175****	-0,110	**0,121***
міжкультурна толерантність	0,060	-0,100	0,104
міжконфесійна толерантність	**0,144***	**-0,135***	**0,149***
професійна толерантність	**0,129***	**-0,180****	**0,148***
управлінська толерантність	0,071	**-0,134***	**0,149***
соціально-економічна толерантність	-0,022	0,003	0,028
політична толерантність	-0,094	0,043	-0,048

** $p<0,01$; * $p<0,05$

На наступному етапі було ***досліджено зв'язок між основними компонентами толерантності персоналу та показниками організаційного розвитку освітніх організацій***.

У ході дослідження встановлено, що такі компоненти толерантності, як етико-нормативний, конативний, ціннісно-орієнтаційний, пов'язані із усіма трьома показниками організаційного розвитку, при чому у випадку організаційної зрілості та рівня організаційного розвитку в цілому цей зв'язок позитивний, у випадку проблемності організаційного розвитку він негативний *(табл. 5)*. Окрім того, виявлений прямий зв'язок між афективним, діяльнісно-стильовим та особистісно-смисловим компонентами толерантності персоналу і рівнем організаційної зрілості закладів освіти, а також прямий зв'язок між діяльнісно-стильовим та особистісно-смисловим компонентами толерантності персоналу і загальним рівнем організаційного розвитку.

На відміну від інших компонентів толерантності, ідентифікаційно-груповий компонент прямо пов'язаний із рівнем проблемності організаційного розвитку та зворотно пов'язаний із організаційною зрілістю та рівнем організаційного розвитку в цілому. Можливо, це можна пояснити тим, що організаційний розвиток передбачає насамперед, розвиток особистості в організації, її участь у справах організації, що сприяє розвитку толерантності насамперед на індивідуальному рівні.

Таблиця 5

Зв'язок між основними компонентами толерантності персоналу та організаційним розвитком освітніх організацій (*r*)

Компоненти толерантності	**Показники організаційного розвитку**		
	Організаційна зрілість	Проблемність організаційного розвитку	Організаційний розвиток в цілому
афективний	**0,138***	-0,094	0,112
когнітивний	0,089	-0,082	0,061
конативний	**0,212****	**-0,148***	**0,175****
потребово-мотиваційний	0,034	-0,075	0,047
діяльнісно-стильовий	**0,143***	-0,113	**0,154***
етико-нормативний	**0,161****	**-0,189****	**0,206****
ціннісно-орієнтаційний	**0,143***	**-0,135***	**0,134***
особистісно-смисловий	**0,156***	-0,094	**0,133***
ідентифікаційно-груповий	**-0,204****	**0,125***	**-0,124***
ідентифікаційно-особистісний	0,014	-0,038	0,022

** $p<0,01$; * $p<0,05$

Таким чином, чим вищим є рівень організаційної зрілості та організаційного розвитку в цілому, тим вищим виявляється рівень розвитку компонентів толерантності персоналу, за виключенням ідентифікаційно-групового компонента.

Оскільки, як відомо з літературних джерел, організаційний розвиток передбачає колегіальність в прийнятті рішень, участь усіх членів колективу в обговоренні нагальних питань, то все це створює сприятливу атмосферу для розвитку толерантності персоналу освітніх організацій в усій складності цього феномена. Отже, організаційний розвиток, на наш погляд, можна розглядати як один із чинників формування толерантності педагогів на рівні організації в цілому.

Висновки. Спираючись на результати дослідження, зроблено наступні висновки:

1. Серед основних видів толерантності персоналу освітніх організацій міжособистісна, управлінська, міжкультурна, міжконфесійна, міжпоколінна, ґендерна, професійна та міжетнічна толерантність переважно представлені на високому рівні розвитку, тоді як у випадку соціально-

економічної та політичної толерантності переважає середній рівень розвитку цих характеристик.

2. Найбільш вираженими виявилися компоненти толерантності персоналу освітніх організацій, що проявляються у структурі толерантності як етичні норми (етико-нормативний компонент), спосіб самоідентифікації (ідентифікаційно-особистісний компонент), спосіб пізнання (когнітивний компонент), вияв емоцій та почуттів (афективний компонент).

3. Високий рівень організаційного розвитку закладів освіти є сприятливим для формування толерантності персоналу, насамперед стосовно різних вікових, ґендерних, професійних, управлінських, релігійних та етнічних груп.

4. Виявлено прямий зв'язок між етико-нормативним, конативним, ціннісно-орієнтаційним, діяльнісно-стильовим та особистісно-смисловим компонентами толерантності педагогічних працівників та рівнем організаційного розвитку закладу освіти в цілому.

5. Отримані дані сприятимуть психологічному забезпеченню розвитку толерантності педагогів в умовах соціальної напруженості у контексті організаційного розвитку закладів освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі толерантності педагогічних працівників у контексті організаційного розвитку закладів освіти різного типу.

Список використаних джерел

1. Бардиер Г.Л. Социальная психология толерантности / Г.Л. Бардиер. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2005. – 188 с.
2. Брюховецька О.В. Проблема професійної толерантності керівників освітніх організацій / О.В. Брюховецька // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. праць / Ун-т менедж. освіти НАПН України / [редкол. : О.Л. Ануфрієва та ін.]. – К., 2005. – Вип. 3 (16) / [голов. ред. В.В. Олійник]. – 2011. – С. 214–219.
3. Геберт Д. Организационная психология. Человек и организация ; [пер. с нем.] / Д. Геберт фон Розенштиль. – Л. – Харьков : Гуманитарный центр / О.А. Шипилова, 2006. – 624 с.
4. Даниленко Л. Інноваційний освітній менеджмент : навч. посіб. / Л. Даниленко. – К. : Главник, 2006. – 144 с.
5. Карамушка Л.М. Організаційний розвиток освітніх організацій: актуальні психологічні проблеми дослідження / Л.М. Карамушка // Актуальні проблеми психології. Том 1 : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Наук. світ, 2008. – Ч. 21–22. – С. 3–7.
6. Карамушка Л.М. Дизайн дослідження та діагностичний інструментарій для вивчення психологічних особливостей організаційного розвитку / Л.М. Карамушка // Актуальні проблеми психології. Том 1 : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Наук. світ, 2009. – Ч. 24. – С. 196–208.
7. Креденцер О.В. Теоретичний аналіз основних підходів до проблеми організаційного розвитку / О.В. Креденцер // Актуальні проблеми психології [С.Д. Максименко (гол. ред.) та ін.]. – К. : Вид-во А.С.К., 2009. – Т. 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Ч. 23 / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки, 2009. – С. 16–21.
8. Литвинова С. Толерантність як соціально-педагогічна проблема / С. Литвинова // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2010. – Вип. LII.– Част. I. – С. 176–181.
9. Москаленко В.В. Соціальна психологія : підручник / В.В. Москаленко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
10. Олпорт Г. Толерантная личность / Г. Олпорт // Национальный психологический журнал. – 2011. – №2(6). – С. 155–159.
11. Почебут Л.Г. Кросс-культурная и этническая психология : учеб. пособие / Л.Г. Почебут . – СПб. : Питер, 2012. – 336 с.
12. Психодиагностика толерантности личности / под ред. Г.У. Солдатовой, Л.А. Шайгеровой. – М. : Смысл, 2008. – 172 с.
13. Руда О.Ю. Толерантність у роботі викладача з підлітками / О.Ю. Руда // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2010. – Вип. 2. – С. 181–184.
14. Скок А.Г. Стан вивчення змісту та основних компонентів толерантності в психології / А.Г. Скок // Актуальні проблеми психології. Т. 1 : Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна

психологія : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : А.С.К., 2005. – Част. 14. – С. 143–147.
15.Терещенко К.В. Толерантність як чинник розвитку організаційної культури закладів освіти / К.В. Терещенко // Актуальні проблеми психології : зб. наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / [ред. кол. : С.Д. Максименко (гол. ред.) та ін.]. – Т. І : Організаційна психологія. Соціальна психологія. Економічна психологія / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К.-Алчевськ : ЛАДО, 2013. – Вип. 39. – С. 16–18.
16.Терещенко К.В. Толерантність персоналу в контексті розвитку організаційної культури інноваційних і традиційних закладів освіти // Організаційна психологія. Економічна психологія. – 2015. – № 1. – С. 140–147.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Bardier G.L. Social'naja psihologija tolerantnosti / G.L. Bardier. – SPb. : Izd-vo SPbGU, 2005. – 188 c.
2. Bryukhovets'ka O.V. Problema profesiynoyi tolerantnosti kerivnykiv osvitnikh orhanizatsiy / O.V. Bryukhovets'ka // Visnyk pislyadyplomnoyi osvity : zb. nauk. prats' / Un-t menedzh. osvity NAPN Ukrayiny / [redkol. : O.L. Anufriyeva ta in.]. – K., 2005. – Vyp. 3 (16) / [holov. red. V.V. Oliynyk]. – 2011. – S. 214–219.
3. Gebert D. Organizacionnaja psihologija. Chelovek i organizacija ; [per. s nem.] / D. Gebert fon Rozenshtil'. – L. – Har'kov : Gumanitarnyj centr / O.A. Shipilova, 2006. – 624 s.
4. Danylenko L. Innovatsiynyy osvitniy menedzhment : navch. posib. / L. Danylenko. – K. : Hlavnyk, 2006. – 144 s.
5. Karamushka L.M. Orhanizatsiynyy rozvytok osvitnikh orhanizatsiy: aktual'ni psykholohichni problemy doslidzhennya / L.M. Karamushka // Aktual'ni problemy psykholohiyi. Tom 1 : zb. nauk. prats' Instytutu psykholohiyi im. H.S. Kostyuka APN Ukrayiny / za red. S.D. Maksymenka, L.M. Karamushky. – K. : Nauk. svit, 2008. – Ch. 21–22. – S. 3–7.
6. Karamushka L.M. Dyzayn doslidzhennya ta diahnostychnyy instrumentariy dlya vyvchennya psykholohichnykh osoblyvostey orhanizatsiynoho rozvytku / L.M. Karamushka // Aktual'ni problemy psykholohiyi. Tom 1 : zb. nauk. prats' Instytutu psykholohiyi im. H.S. Kostyuka APN Ukrayiny / za red. S.D. Maksymenka, L.M. Karamushky. – K. : Nauk. svit, 2009. – Ch. 24. – S. 196–208.
7. Kredentser O.V. Teoretychnyy analiz osnovnykh pidkhodiv do problemy orhanizatsiynoho rozvytku / O.V. Kredentser // Aktual'ni problemy psykholohiyi [S.D. Maksymenko (hol. red.) ta in.]. – K. : Vyd-vo A.S.K., 2009. – T. 1 : Orhanizatsiyna psykholohiya. Ekonomichna psykholohiya. Sotsial'na psykholohiya. Ch. 23 / za red. S.D. Maksymenka, L.M. Karamushky, 2009. – S. 16–21.
8. Lytvynova S. Tolerantnist' yak sotsial'no-pedahohichna problema / S. Lytvynova // Humanizatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu. – 2010. – Vyp. LII.– Chast. I. – S. 176–181.
9. Moskalenko V.V. Sotsial'na psykholohiya : pidruchnyk / V.V. Moskalenko. – K. : Tsentr uchbovoyi literatury, 2008. – 688 s.
10.Olport G. Tolerantnaja lichnost' / G. Olport // Nacional'nyj psihologicheskij zhurnal. – 2011. – №2(6). – S. 155–159.
11.Pochebut L.G. Kross-kul'turnaja i jetnicheskaja psihologija : ucheb. posobie / L.G. Pochebut . – SPb. : Piter, 2012. – 336 s.
12.Psihodiagnostika tolerantnosti lichnosti / pod red. G.U. Soldatovoj, L.A. Shajgerovoj. – M. : Smysl, 2008. – 172 s.
13.Ruda O.Yu. Tolerantnist' u roboti vykladacha z pidlitkamy / O.Yu. Ruda // Visnyk NTUU «KPI». Filosofiya. Psykholohiya. Pedahohika. – 2010. – Vyp. 2. – S. 181–184.
14.Skok A.H. Stan vyvchennya zmistu ta osnovnykh komponentiv tolerantnosti v psykholohiyi / A.H. Skok // Aktual'ni problemy psykholohiyi. T. 1 : Sotsial'na psykholohiya. Psykholohiya upravlinnya. Orhanizatsiyna psykholohiya : zb. nauk. prats' Instytutu psykholohiyi im. H.S. Kostyuka APN Ukrayiny / za red. S.D. Maksymenka, L.M. Karamushky. – K. : A.S.K., 2005. – Chast. 14. – S. 143–147.
15.Tereshchenko K.V. Tolerantnist' yak chynnyk rozvytku orhanizatsiynoyi kul'tury zakladiv osvity / K.V. Tereshchenko // Aktual'ni problemy psykholohiyi : zb. naukovykh prats' Instytutu psykholohiyi imeni H.S. Kostyuka NAPN Ukrayiny / [red. kol. : S.D. Maksymenko (hol. red.) ta in.]. – T. I : Orhanizatsiyna psykholohiya. Sotsial'na psykholohiya. Ekonomichna psykholohiya / za red. S.D. Maksymenka, L.M. Karamushky. – K.-Alchevs'k : LADO, 2013. – Vyp. 39. – S. 16–18.
16.Tereshchenko K.V. Tolerantnist' personalu v konteksti rozvytku orhanizatsiynoyi kul'tury innovatsiynykh i tradytsiynykh zakladiv osvity // Orhanizatsiyna psykholohiya. Ekonomichna psykholohiya. – 2015. – № 1. – S. 140–147.

Tereshchenko, K.V. Relationship between teachers' tolerance and levels of educational instituions' development. The article analyzes the results of empirical study on the types and components of teachers' tolerance and their relationship with the levels of educational institutions' development. It was found that among the main types of teachers' tolerance (interpersonal, management, intercultural, interfaith, inter-generation, gender, professional and ethnic tolerance) were mainly highly developed, while the socio-economic and political tolerance were mainly averagely developed. The most pronounced teachers' tolerance components were those that dealt with ethical norms (ethical and normative component), self-identity (personal identity component), knowledge (cognitive component), and expression of emotions and feelings (affective component).

Having analyzed the relationship between teachers' tolerance types and components and the levels of educational institutions' organizational development, the author found that high levels of organizational development were favorable for teachers' tolerance development, especially in age, gender, professional, administrative, religious and ethnic groups. Ethical-normative, conative, value, activity-style and personality components of teachers' tolerance and levels of educational institutions' organizational development.

Keywords: tolerance, tolerance types, tolerance components, organizational maturity, organizational development, educational institution.

Відомості про автора

Терещенко Кіра Володимирівна, кандидат психологічних наук, науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Tereshchenko, Kira Volodymyrivna, PhD, researcher, Laboratory of organizational and social psychology, G.S. Kostiuk Institute of psychology, NAPS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: kirteres@mail.ru

Отримано 15 березня 2016 р.
Рецензовано 21 березня 2016 р.
Прийнято 28 березня 2016 р.

УДК 159.922.2

Karamushka, L., Grubi, T.

TYPOLOGY OF PERFECTIONISM

Karamushka, L., Grubi, T. Typology of perfectionism. The articledeals with the essence of perfectionism of personality. Having analyzed the scientific literature of foreign and Ukrainian scientists, authors give characteristics of main types of perfectionism of personality. Almost all researchers, having concerned with the investigation of the problem of perfectionism, identified two types of this construct, but called them in different ways. A perfectionism with positive orientationis named as a positive, constructive, healthy, adaptive, normal, functional, etc. A perfectionism with negative orientation in the scientific literature is named as as destructive, neurotic, maladaptive, pathological, dysfunctional, etc. Based on scientific references, the authors consider it appropriate to distinguish perfectionism with positive orientation and perfectionism with negative orientation.

Keywords: perfectionism of personality; typology of perfectionism; author's concept; perfectionism with positive orientation; perfectionism with negative orientation.

Карамушка Л.Н., Груби Т.В. Типология перфекционизма. В статье раскрыта суть перфекционизма личности. Анализируя научную литературу, авторы охарактеризировали основные типы перфекционизма. Большинство ученых, исследовавших перфекционизм, определяли два типа данного конструкта, но называли по-разному. Перфекционизм с позитивной ориентацией встречается в литературе как позитивный, конструктивный, здоровый, адаптивный, нормальный, функциональный и т.д. Перфекционизм с негативной ориентацией называется разрушительным, невротическим,